

Манасенко І. М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту*

*Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Присяник І. В.

*студентка факультету менеджменту та маркетингу
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Manayenko I. M.

*PhD, Assistant Professor at the Department of Management
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

Prosyanyk I. V.

*Student of the Faculty of Management and Marketing
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена аналізу здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах інтеграції України до Європейського Союзу. Розглянуто особливості курсу євроінтеграції та чинну правову основу відносин між Україною та ЄС. Визначено особливості та пріоритетні напрями такої співпраці. Проаналізовано статистичні дані, виявлено динаміку обсягів експорту України до країн ЄС з 2015 по 2016 рр. Визначено основні переваги та проблеми євроінтеграції України. Запропоновано заходи підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: глобалізація, ефективність, євроінтеграція, зовнішньоекономічна діяльність, підприємство, світова економіка.

Вступ та постановка проблеми. Глобалізація світової економіки створює передумови та обумовлює необхідність євроінтеграційного розвитку України, підвищення ролі та значення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Євроінтеграція офіційно проголошена першорядним пріоритетом зовнішньої політики України згідно з Постановою Верховної Ради України «Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу» від 13 березня 2014 р. [1]. Повноправне членство у ЄС і надалі залишається стратегічною метою прагнень України до перетворення. Саме тому розвиток національної економіки, проведення реформ визначаються сучасними умовами глобалізації та інтеграції товарних, фінансових, інвестиційних та інших ринків. Це обумовлює вагомість та особливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності, що відіграє ключову роль в міжнародних інтеграційних процесах, формує передумови для прискорення швидкості соціально-економічного розвитку держави та окремих суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувана проблематика є предметом наукового інтересу таких економістів, як, зокрема, Л. Артеменко [11, с. 12], І. Беззуб [6], О. Гончаренко [5], Б. Дяченко [4, с. 224], Н. Кушнір [4, с. 224], І. Манасенко [12, с. 111], Є. Талавіра [2], В. Урбанович [8, с. 30], І. Юрчик [8, с. 30]. Однак, незважаючи на значні наукові здобутки вчених у дослідженні зазначеної проблеми, актуальними залишаються питання розвитку ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств з урахуванням євроінтеграційних намірів України.

Метою роботи є визначення тенденцій та особливостей зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції, виявлення переваг консолідації в міжнародний економічний простір.

Результати дослідження. Розвиток та вдосконалення міжнародної економічної інтеграції – це двигун світової економіки. Інтеграція як процес означає заходи, спрямовані на усунення дискримінації між національними економіками. Інтеграція є процесом створення оптимальної структури міжнародної економіки та правильного функціонування координаційних механізмів об'єднання. Це є процесом економічного співробітництва, який сприяє конвергенції економічних механізмів.

Наміри України щодо євроінтеграції обумовлені насамперед географічною близькістю Європейського Союзу та спільною історією, що сприяє формуванню відносин у сфері політики, економіки, покращення співробітництва між Україною та країнами ЄС. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств та країни загалом лише посилює передумови для євроінтеграції. Тому зовнішньоекономічна діяльність стає стратегічним завданням на рівні держави. Вирішення цієї справи неможливе без ініціативної участі держави в міжнародній співпраці та економічного регулювання урядом зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.

Аналіз підходів до визначення терміна «зовнішньоекономічна діяльність» дає змогу зробити висновок, що ЗЕД ведеться переважно на мікроекономічному рівні. Саме тому підприємство є одним з головних суб'єктів ЗЕД. На цій центральній ланці здійснюються виробництво продукції, надання послуг, відбувається безпосередній зв'язок працівників із засобами виробництва, знаходять прямий прояв стимули та відповідальність за ефективне використання ресурсів.

Під час виходу підприємства на зовнішні ринки національна економіка швидше пристосовується до системи

світових господарських відносин, формується економіка відкритого типу, за якої суб'єкти господарювання прагнуть реалізувати порівняльні та конкурентні переваги під час міжнародного розподілу праці, а також знайти практичне втілення на міжнародній арені. Однак динамічні умови формування ринкових відносин, плинність зовнішнього середовища обумовлюють складність здійснення ЗЕД товаровиробниками.

Необхідність товаровиробників більш прискіпливо ставитися до здійснення зовнішньоекономічної діяльності, процесу міжнародної співпраці та інтеграції викликана процесами глобалізації та диверсифікації міжнародних ринків вітчизняної продукції [2]. Глобалізація істотно впливає на економічні, політичні та соціокультурні аспекти життєдіяльності країни. Ці наслідки особливо відчутні для України, яка цілком ініціативно та цілеспрямовано рухається до євроінтеграції. Адже країни, що досягли інтеграції, характеризуються більш швидкими темпами зростання економіки та рівнем життя населення, що створює передумови для розвитку демократії, захисту навколишнього середовища та поліпшення умов праці.

Чинною правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 30 листопада 2015 р., яка запроваджує умови посилення економічних та торговельних відносин, що ведуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС [3].

Іншим важливим кроком на шляху до євроінтеграції стала Угода про зону вільної торгівлі України з Європейським Союзом, що набула чинності 1 червня 2016 р. та яка покликана зменшити й скасувати тарифи щодо товарів, забезпечити лібералізацію торгівлі, а також адаптацію українського законодавства з законодавством ЄС для забезпечення вільного переміщення товарів і послуг між двома країнами та двостороннього рівноцінного відношення до підприємств, товарів на території України та ЄС.

Зона вільної торгівлі передбачає три галузі, в яких має проводитися лібералізація, такі як торгівля, рух робочої сили та рух капіталів [4, с. 224]. Її особливою ознакою виступає комплексна програма приведення регуляторних норм України до аналогічних стандартів ЄС. Такий захід повинен спричинити скасування торговельних бар'єрів, що не пов'язані з тарифною політикою, та можливість отримання доступу до ринків один одного. З цього випливає, що головною метою укладення вказаної угоди є забезпечення поетапного входження економіки України до єдиного ринку ЄС.

Для опанування темпів інтеграційних процесів потрібно вирізняти особливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності та пріоритетні напрями щодо здійснення ЗЕД. На 2017 р. визначено сім пріоритетних напрямів співпраці між Україною та ЄС, таких як енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу [5].

Європейська інтеграція для України – це шлях до технологічної модернізації вітчизняного виробництва, оволодіння наукоємними технологіями, усунення технологічної відсталості, створення нових робочих місць, залучення іноземних інвестицій, перехід від індустріального розвитку до інноваційного, від постіндустріальної економіки до економіки знань, підвищення конкурентоспроможності продукції та виходу на світові ринки [6]. Активізація євроінтеграції забезпечує інтенсивне включення України в міжнародну співпрацю щодо врегулювання конфліктів і протидії новим загрозам у сфері міжнародної безпеки.

До переваг, що отримує Україна від зони вільної торгівлі та інтеграції з ЄС, відносяться:

- входження в єдиний зовнішній ринок ЄС;
- постійне зростання експорту товарів і послуг, набуття статусу основного торговельного партнера для багатьох галузей ЄС, одного з лідерів постачання продовольства до ЄС; наявність тенденції до збільшення європейського експорту, що свідчить про залежність експорту від процесів глобальної інтеграції;
- додаткові торговельні преференції від ЄС для України (квоти на експорт без сплати мита);
- стійкість політичної системи, гармонізація національного законодавства із законодавством ЄС, реорганізація неефективного судового законодавства;
- розвиток середнього та малого бізнесу;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, впровадження стандартів ЄС на вітчизняних підприємствах;
- отримання підприємством під час участі на світовому ринку знань та досвіду, які сприяють підвищенню ефективності його діяльності, що приводить до зменшення залежності від умов на внутрішньому ринку.

Згідно зі статистичними даними експорт товарів та послуг до країн ЄС постійно зростає. Така динаміка обумовлена інтенсифікацією інтеграційних процесів, що відбуваються в країні. У 2016 р. експорт послуг до країн ЄС збільшився на 77 млн. дол. США, експорт товарів зріс з 13 015,2 до 13 496,3 млн. дол. США (рис. 1).

Динаміка зміни географічної структури експорту товарів та послуг показує зменшення експорту до країн СНД на 2,6% та збільшення обсягу експортованих товарів та послуг до країн ЄС на 2,4% (рис. 2).

Потрібно зауважити, що інтеграція не може замінити розвинену економічну систему, спрямовану на розвиток внутрішнього ринку та накопичення внутрішніх заощаджень, підвищення національної конкурентоспроможності та активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності, залучення довгострокових іноземних інвестицій та формування сильних та ефективних національних компаній. Саме тому розвиток національної економічної системи значною мірою залежить від можливості завоювання вітчизняними підприємствами конкурентних переваг на світових ринках.

У євроінтеграційному процесі настає момент, коли із зовнішньополітичного питання він перетворюється на низку суттєвих та досить складних завдань для внутрішньої політики [8, с. 30]. Положення Угоди про асоціацію України з ЄС визначають, що політична асоціація та економічна інтеграція України з Європейським Союзом залежить від прогресу в імplementації цієї Угоди, а також від досягнень України в забезпеченні поваги до спільних цінностей і прогресу в наближенні з ЄС у політичній, економічній та правовій сферах. Це свідчить про необхідність гармонізації та приведення у відповідність державного, політичного та економічного секторів в Україні. До 2017 р. близько 180 нормативно-правових актів було заплановано імplementувати відповідно до затверджених планів. Найбільш пріоритетними сферами були визначені конституційна реформа, реформа системи щодо запобігання, протидії та боротьби з корупцією, виборче законодавство, державне управління, реформа судової системи, механізму публічних закупівель, вдосконалення податкової системи та зовнішнього аудиту. В результаті 30% стандартів України приведено у відповідність до норм ЄС [9]. Деякі українські та європейські експерти пояснюють такий низький темп проведення імplementаційної роботи тим, що в Україні відсутній єдиний

координаційний центр. Замість нього зазначеною роботою займаються десятки органів державної влади, що загалом не приводить до позитивних наслідків. Додатково вказується на проблему бюрократизації системи державного регулювання. Потреба в погодженні багатьох питань із міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади зумовлює втрату часу та зусиль суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що не може не відобразитися негативно на показниках діяльності останніх.

Відповідно до Угоди про зону вільної торгівлі українська система технічного регулювання промислової продукції також має відповідати європейській, що створює потребу приведення всієї нормативно-правової бази у відповідність до норм ЄС та запозичення ідентичних технічних регламентів для вибраних категорій продукції [10].

Відсутність чітко визначеної зовнішньоторгової державної політики та неефективна організація здійснення ЗЕД на вітчизняних підприємствах, слабкі канали збуту продукції, недостатність досвіду роботи на зовнішніх ринках призводять до низького рівня ЗЕД українських суб'єктів господарювання. Також свій негативний ефект має недостатньо розвинута система міжнародних банківських розрахунків. Він виявляється в тому, що ускладнюються різноманітні валютні потоки вітчизняних учасників світового ринку, а також збільшується рівень валютних та кредитних ризиків. Усі зазначені проблеми, що стосуються ЗЕД, разом з існуванням вимог до якісної продукції, відповідності її показників стандартам ЄС виступають суттєвою перешкодою для ефективного здійснення ЗЕД українськими суб'єктами господарювання.

Ефективність здійснення зовнішньоекономічної діяльності сприяє відтворенню експортного потенціалу, покращенню конкурентоспроможності товарів на світових ринках. Розширення експортного потенціалу в контексті європейської інтеграції є важливим аспектом вдосконалення економічного становища країни, але, згідно зі статистичною інформацією, необхідно зазначити той факт, що експорт в Європейський Союз досі незначний. Особливо характерними є низькі показники експорту високотехнологічних товарів та послуг. Така ситуація пов'язана насамперед з недовершеною структурою конкурентних переваг національної економіки, що спирається перш за все на цінні фактори та порівняльні переваги у вартості природних та людських ресурсів. Нині Україна спрямована на отримання короткострокових результатів здійснення експортно-імпортних операцій і практично не враховує вимоги світового ринку щодо підвищення інноваційності промислового виробництва. Причинами є низька конкурентоспроможність та імідж підприємств як міжнародних партнерів на світовому ринку, низька якість продукції, що не відповідає європейським вимогам, морально застаріле та неякісне обладнання, застарілі технології, неефективне управління та неорганізований процес виробництва. Як наслідок, продукція не відповідає вимогам європейського ринку.

Тому перед національними підприємствами постає важливе і досить складне завдання, що полягає у підвищенні ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Проведення її аналізу допомагає зрозуміти, які зовнішньоекономічні операції з експорту й імпорту є найбільш вигідними. Багато науковців ототожнюють вихід на зовнішні ринки з початком конкурентної боротьби. Через це

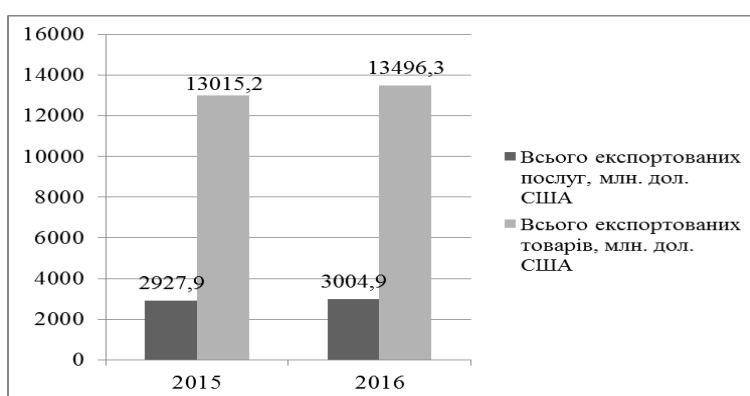

Рис. 1. Експорт товарів та послуг до країн ЄС з 2015 по 2016 рр. [7]

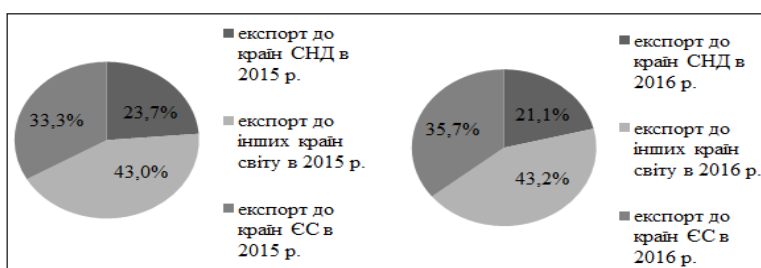

Рис. 2. Географічна структура експорту товарів та послуг України в 2015 та 2016 рр. [7]

для результативної діяльності суб'єкта господарювання на зовнішньому ринку доцільно здійснювати контроль над кон'юнктурою ринку з боку управлінського персоналу та залучати всі наявні господарські засоби для досягнення високої конкурентоспроможності.

Ефективність здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства пов'язана з багатьма внутрішніми та зовнішніми чинниками, серед яких провідне місце належить формуванню та реалізації результативної стратегії зовнішньоекономічної діяльності, яка є програмою розвитку діяльності підприємства на зовнішніх ринках, підкоренням визначеної частки ринку, розширенням та підтриманням конкурентних позицій [11, с. 12]. Отже, консолідація в міжнародний економічний простір залежить насамперед від ефективної стратегії ЗЕД, яка розробляється у комплексі із загальним стратегічним планом функціонування підприємства. Визначення конкретного переліку дій допомагає вітчизняним підприємствам з'ясувати основні заходи під час виходу на зовнішні ринки та можливості посилити свої конкурентні позиції на ринку.

Для покращення конкурентоспроможності вітчизняному товаровиробнику перш за все потрібно покращити якість продукції, яка б відповідала потребам та вимогам споживачів, стандартам якості. Вирішення цієї проблеми має розпочатися з оновлення застарілого обладнання, ефективної організації виробничого процесу, підвищення кваліфікації робітників. Реалізація вищезазначеного можлива лише за умови вкладення капіталу, впровадженні сучасних інноваційних розробок. Вважається доцільним формування конкурентних переваг вітчизняних виробників на прогресивних, проривних інноваціях в пріоритетні галузі, що забезпечить інтенсивний розвиток економіки, сприятиме оптимізації структури експорту.

Тому вважається доцільним створити в країні умови, які будуть сприяти поживленню інвестиційних процесів (наприклад, для активного залучення іноземних інвестицій, спрямованих на оновлення вітчизняних підприємств).

Основним джерелом інвестування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств тривалий період часу залишаються власні кошти підприємств (94,8% у 2016 р. від загального обсягу фінансування). Загалом витрати держави на інноваційну діяльність у 2016 р. склали 0,07% від ВВП, що значно менше, ніж в країнах ЄС-28. Провідні країни ЄС-28, зокрема Швеція, Німеччина, Данія, Франція, виділяють 2–3% від ВВП, що сприяє постійному розвитку економіки та забезпечує лідируючі позиції на світових ринках [12, с. 111]. Така несприятлива ситуація гальмує якісний розвиток підприємств та їх конкурентоспроможність на міжнародних ринках, а особливо на ринку ЄС.

Процес євроінтеграції насамперед потребує підтримки та контрольованості з боку представників державної влади, їх макроекономічної політики. Глобалізація економічної діяльності вимагає її лібералізації, інакше кажучи, спрощення або усунення обмежень в міжнародній торгівлі, іноземних інвестиціях, міжнародних фінансових операціях.

Висновки. Євроінтеграція України відкриває нові можливості співробітництва з розвинутими країнами, створює передумови для економічного розвитку та посилення позицій країни на міжнародній арені. Вихід на світовий ринок є свого роду поштовхом до суттєвих змін, а саме інноваційного розвитку, гармонізації українського законодавства з європейським, дотримання вимог і європейських стандартів якості продукції. Для активної інтеграції в світовий

економічний простір, економічного зростання в довгостроковій перспективі потрібно підвищувати ефективність здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Ефективність зовнішньоекономічної діяльності є важливим фактором реалізації всього експортного потенціалу України, освоєння нових зовнішніх ринків українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, підвищення рівня їх конкурентоспроможності, поліпшення якості виробленої ними продукції та наданих послуг, створення належної структури експорту та імпорту, а також забезпечення економічної безпеки держави загалом. Аналізуючи діяльність вітчизняних підприємств, можемо дійти висновку, що для покращення функціонування економіки підприємств та підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності необхідно спершу поліпшувати систему ЗЕД країни. Керівники підприємств повинні займатися розробленням стратегії зовнішньоекономічної діяльності, яка б встановила чіткі завдання для підвищення плідності зовнішньої торгівлі. Крім того, доцільно особливу увагу приділяти чинникам, що є актуальними та впливають на результативність зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Акумуляція експортного потенціалу можлива за вигідних умов економіки для випуску якісної продукції, запровадження модернізованого виробництва, новітніх технологій, реалізації промислових продуктів, стабільного становища на світових ринках збуту та виходу на нові ринки.

Список використаних джерел:

1. Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі: Постанова Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/874-18>.
2. Талавіра Є. Сучасні тенденції регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах глобалізації. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3355>.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
4. Кушнір Н., Дяченко Б. Асоціація «Україна – ЄС»: потенційні вигоди та можливі ризики для економіки України. Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Економіка. 2014. Вип. 2. С. 224–228.
5. Гончаренко О. Проблеми та перспективи Європейської інтеграції України. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>.
6. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350.
7. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Юрчик І., Урбанович В. Проблеми інтеграції України у світове співтовариство. Науковий огляд. 2016. № 3(24). С. 29–34.
9. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: <http://reforms.in.ua>.
10. Проект стратегії розвитку малого і середнього підприємництва – 2020. URL: <https://apitu.wordpress.com/2016/11/19/sme-strategy-2020>.
11. Артеменко Л., Гарбовська Н. Формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції. Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 20 листопада 2014 р.) / за заг. ред. О. Прокопенко. Суми: СумДУ, 2014. С. 11–14.
12. Манаєнко І., Кравець А. Фінансування інноваційної діяльності підприємств: українські реалії та досвід ЄС. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 15. С. 109–114.

ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Аннотация. Статья посвящена анализу осуществления внешнеэкономической деятельности предприятий в условиях интеграции Украины в Европейский Союз. Рассмотрены особенности курса евроинтеграции и действующая правовая основа отношений между Украиной и ЕС. Определены особенности и приоритетные направления такого сотрудничества. Проанализированы статистические данные, выявлена динамика объемов экспорта Украины в страны ЕС с 2015 по 2016 гг. Определены основные преимущества и проблемы евроинтеграции Украины. Предложены меры повышения эффективности осуществления внешнеэкономической деятельности отечественных предприятий в условиях евроинтеграции.

Ключевые слова: глобализация, эффективность, евроинтеграция, внешнеэкономическая деятельность, предприятие, мировая экономика.

PECULIARITIES OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF DOMESTIC ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF EURO INTEGRATION

Summary. The article is dedicated to the analysis of the implementation of foreign economic activity of enterprises in the context of Ukraine's integration into the European Union. The features of the course of euro integration and the current legal basis of relations between Ukraine and the EU are considered. The peculiarities and priority directions of such cooperation are determined. The statistical data is analyzed and the dynamics of the amount of Ukraine's export to the EU countries from 2015 to 2016 are revealed. The main advantages and problems from the euro integration of Ukraine are determined. Measures to improve the efficiency of foreign economic activity are suggested.

Key words: efficiency, enterprise, euro integration, foreign economic activity, globalization, world economy.

УДК 338.1:338.22:631.1

Речка К. М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки*

Таврійського державного агротехнологічного університету

Rechka K. M.

*Ph.D. in Economics, Associate Professor
Tavria State Agrotechnological University*

ЗМІСТ ПОНЯТЬ І КАТЕГОРІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація. У статті розкрито зміст понять «економічний розвиток», «економічне зростання», «агробізнес» та «агрогосподарство». Сформовано схему класифікації агрогосподарств за критеріями. Виявлено головні рушійні сили, які впливають на економічне зростання сільського господарства. Розглянуто низку факторів впливу на розвиток сільського господарства загалом. Проаналізовано типи економічного зростання. Доведено, що економічне зростання можна розглядати як основний показник розвитку та благоустрою країни. Виявлено, що сучасне аграрне виробництво є результатом тривалого економічного зростання та розвитку людської цивілізації.

Ключові слова: економічне зростання, економічний розвиток, сільське господарство, фактори впливу, агровиробники, агрогосподарства, державна політика.

Вступ та постановка проблеми. Національне господарство будь-якої країни – це складна економічна система, яка організаційно є сукупністю багатьох сфер і галузей. За ступенем розвитку продуктивних сил та економічних відносин, суспільного поділу праці їхня кількість збільшується. Відповідно, в результаті зростають обсяги валового внутрішнього продукту країни та добробут населення.

Однією з пріоритетних галузей національної економіки є сільське господарство. Нерідко використовується і така поняття, як «аграрне виробництво». Чи є вони ідентичними? Спробуємо відповісти на поставлене питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст поняття та саму проблему економічного зростання розглядали та досліджували у своїх працях такі закордонні вчені, як С. Кузнець, Є. Домар, Р. Харрод, Р. Солоу.

Також побудові ефективних моделей зростання та розвитку економіки, пошуку механізму забезпечення їх дієвості, розробленню програм зростання та розвитку національної економіки присвячується досить значна кількість робіт таких вітчизняних вчених, як Л. Безчасний, В. Геєць, А. Гальчинський, І. Крючкова, А. Чухнова, Л. Федулова. Проте досі немає чітких тверджень того, чи є можливість збалансованого та стабільного зростання в Україні, а також як його досягнути в умовах кризових станів економіки.

Метою роботи є розкриття змісту понять економічного розвитку, дослідження факторів його зростання, а також взаємозв'язку економічного зростання та розвитку сільського господарства.

Результати дослідження. У тлумачних словниках «сільське господарство» визначається як галузь народного господарства, виробничо-господарська діяльність у рослинництві і тваринництві [10, с. 617]. У словнику іноземних слів поняття «аграрний» (лат. “agrarius”) насамперед визначається як «земельний» і відноситься до землеволодіння та землекористування [14, с. 15]. Порівнюючи словникові визначення змісту понять «аграрне виробництво» і «сільське господарство», можемо стверджувати, що вони ідентичні. У першому випадку увага акцентується на виробничих процесах у двох головних галузях сільського господарства, у другому – на процесах землеволодіння і землекористування. До речі, вони можуть поєднуватися в одній особі або персоніфікуватися в різних суб'єктах. Принаймні поняття «аграрний» недоречно використовувати до галузей, які виробляють для сільського господарства (аграрного виробництва) засоби та предмети праці (техніку, міндобрива, пальне тощо), а також тих підприємств, що використовують продукцію сільського господарства як сировину. За найбільш узагальненого підходу аграрне виробництво – це землеробство і тісно пов'язане з ним тваринництво.